

TELEVİZYONUN İZLEYİCİNİN ALGILAMALARI ÜZERİNDE YETİŞTİRME ROLÜ: BİNGÖL DEVLET HASTANESİNDE YAPILAN ARAŞTIRMA¹

Beyza SARGIN*

Ömer ÖZER**

ÖZ

Bu çalışmada, televizyonun insanların sosyal gerçeklik kavramlaştırması ve dünya algılamasına katkısı (yetiştirme rolü) ortaya konmuştur. Çalışma George Gerbner'in geliştirdiği yetiştirme kuramının önermeleri uyarınca gerçekleştirilmiştir. Yetiştirme kuramı kurumsal süreç çözümlemesi, mesaj sistem çözümlemesi ve yetiştirme çözümlemesi bileşenlerinden oluşmaktadır. Mesaj sistem için 16-20 Nisan 2018 tarihlerini kapsayan dönemdeAtv, Fox TV, Kanal D, Show TV, TRT 1 ve TV8'de ana yayın kuşağında çözümleme yapılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle yetiştirme çözümlemesi için uygulanan ankette kullanılmak üzere önermeler geliştirilmiş ve sorular hazırlanmıştır. Anket, 26-27 Temmuz 2018tarihlerinde Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Bingöl ilindeki Bingöl Devlet Hastanesinde olasılıklı örneklemeden basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle oluşturulan 112'si kadın, 109'u erkek 221 kişilik bir araştırma grubuna uygulanmıştır. Yapılan yedi test sonucunda televizyon izleme oranıyla *günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız ve günümüzde çoğu insan kendini güvende hissetmiyordur* ifadelerine katılım derecesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu iki teste ilişkin hipotezler dışında kalan hipotezler kabul edilmiştir. Bu sonuçlara dayanarak, televizyonun insanların dünya algılaması ve sosyal gerçeklik kavramlaştırması üzerinde rolü olduğu sonucuna vardık. Çalışmanın genelleme özelliği bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: George Gerbner, Yetiştirme Kuramı, Mesaj Sistem Çözümlemesi,Yetiştirme Çözümlemesi.

THE CULTIVATIONAL ROLE OF TELEVISION ON VIEWERS' PERCEPTION: A STUDY CONDUCTED AT BİNGÖL STATE HOSPİTAL

¹ Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Prof. Dr. Ömer Özer'in danışmanlığında Beyza Sargin tarafından yapılan "Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Bingöl Devlet Hastanesi Personeline Yönelik Yapılan Araştırma" başlıklı doktora tez çalışmasından yeniden çözümlemelerle üretilmiştir. Bu anlamda izleme komitesinde bulunan Prof. Dr. Arzu Kiltir ve Prof. Dr. Haluk Birsen ile jüri üyeleri olan Prof. Dr. Burak Özçetin ve Doç. Dr. Funda Erzurum'a katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

* Dr., Şu anda bir kuruma bağlı çalışmıyor, ORCID: 0000-0002-2229-2652.

** Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Basın ve Yayın Bölümü, omerozer@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2649-6182.

Makale Geliş Tarihi: 21.09.2021

Makale Kabul Tarihi: 12.12.2021

Araştırma Makalesi

ABSTRACT

In this study, the contribution of television to people's conceptualization of social reality and perception of the world (cultivation role) is revealed. The study was carried out in accordance with the propositions of the cultivation theory developed by George Gerbner. Cultivation theory consists of components of organizational process analysis, message system analysis and cultivation analysis. For the message system, analysis was carried out in prime time including ATV, Fox TV, Kanal D, Show TV, TRT 1 and TV8 for the period of April 16-20, 2018. Based on the data obtained, we developed the propositions and prepared the questions to be used in the questionnaire designed for cultivation analysis. The questionnaire was applied to a research group of 221 people, consists of 112 females and 109 males, determined by simple random sampling method from the random sample at Bingöl State Hospital in the province of Bingöl, located in the Eastern Anatolia Region, between 26 and 27 of July 2018. We carried out seven tests. Out of these seven tests, we failed to find statistically significant relationship between the rate of watching television and the degree of agreement with the statements that *we live in a dangerous world today* and *most people do not feel safe today*. For the remaining tests, we found statistically significant results. Based on these results, we conclude that television has a role in people's perception of the world and conceptualizations of social reality. The study has no general feature.

Keywords: George Gerbner, Cultivation Theory, Message System Analysis, Cultivation Analysis.

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, televizyonun insanların sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları ve dünya algılamaları üzerindeki rolünü ortaya çıkarmaktır. Bu rolü ortaya çıkarmak için George Gerbner'in geliştirdiği yetiştirme kuramının mesaj sistem ve yetiştirme bileşenleri uyarında çözümlenmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre önce Türkiye'de televizyon dünyası tanımlanmıştır. Tanımlama uyarınca elde edilen sonuçlardan hareketle yetiştirme kuramının doğasına uygun olarak önermeler geliştirilmiş, bu önermeler soru biçimine çevrilmiş, anket uygulanmış ve istatistik analizle yetiştirme çözümlenmesi tamamlanmıştır.

1. KURAMSAL TEMEL

George Gerbner tarafından geliştirilen yetiştirme kuramına (cultivation theory) göre, televizyon başında fazla zaman geçirenler televizyonun en ortak ve yinelenen mesaj ve derslerinden yansıyan bir dünya görüşüne sahip olacaklardır. Kuram, televizyonun düşsel dünyasına bağlı kalmanın uzun dönemli toplam rolünü sorgulamaktadır (Morgan ve Shanahan, 1991: 89). Yetiştirme kavramı, "destekleme" ya da "etki" için uygun değildir. Yetiştirme araştırmaları, televizyonun kültürlemedeki uzun dönemli yavaş değiştirme rolünü anlamaya çalışmaktadır. Buna karşılık, bir kaç program izlemenin izleyicinin düşünce ve tutumlarında nasıl "değişiklik" yarattığıyla ilgilenmemektedir (Morgan ve Signorielli, 1990; Signorielli, 1991: 123).

Yetiştirme kuramı, televizyon izlemenin insanların dünya algılamaları ve sosyal gerçeklik kavramlaştırmalarına olan katkısını inceler. Televizyonu çok seyreden izleyicilerin (Heavy Viewer) en ortak ve çok yinelenen mesajlardan oluşan televizyon dünyasının mesajlarını gerçek dünya olarak algıladığını ortaya koymaya çalışır. Nitekim televizyonda sergilenen dünya ile gerçek dünya arasında bazı eleştirel farklılıklar bulunmaktadır. Kuram, televizyonu çok seyredenlerle az seyredenlerin (Light Viewer) yanıtlarını demografik değişkenleri de göz önüne alarak karşılaştırır (Morgan ve Signorielli, 1990: 16).

George Gerbner ve yakın çalışma arkadaşı Larry Gross'a göre televizyon, insanlar arasında ortak öğrenme aracıdır (Gerbner ve Gross, 1980: 150). Gerbner ve arkadaşlarına göre

televizyon önemli bir sosyalleşme aracıdır. Televizyonda bir sosyal hiyerarşi vardır ve bu hiyerarşi, sosyalleşmenin diğer güçlü özneleri tarafından ortaya konanlardan kolayca ayırt edilemez. Televizyon toplumun tüm üyelerine ortak kültürel normları paylaşmaktadır (Gerbner vd., 1986: 18). Televizyon, gerçekliğin sosyal olarak kurulmuş çeşidini, aynı zamanda aynı yönelimde tüm sınıflara, gruplara ve yaşlara göndermektedir (Gerbner ve Gross, 1976: 173, 176).

Hikâye anlatma ve bunun televizyon aracılığıyla yapıldığı düşüncesi yetiştirme kuramının temel önermelerinden biridir. Gerbner'a göre, insanoğluyla diğer canlılar arasındaki temel farklılık, insanların kendi söyledikleri hikâyelerin yarattığı bir dünyada yaşamalarıdır. Ona göre, yaşayan tüm organizmalar çevreleriyle enerji alışverişini sağlar. Hatta bazı yaratıklar, enformasyon alışverişine de girer ve öğrenmenin bir sonucu olarak davranışlarını değiştirir. Ama yalnızca insanlar, karmaşık sembollerin güdümü altında iletişim kurarlar. Böylece yalnızca insanlar, hikâye anlatmanın bazı formları ve tarzları aracılığıyla oluşturulmuş ve deneyimlenmiş bir dünyada yaşarlar (Gerbner, 1990). Dolayısıyla insanlar, bildikleri ve düşündüklerini ne kişisel ne de doğrudan deneyimle elde etmektedirler. Aksine ne biliyorlarsa bunları, anlattıkları ve duydukları hikâyelerden edinmektedirler (Gerbner, 1996a; Gerbner, 1998a: 135; 1998b: 133; Gerbner ve Gross, 1976: 173; Gerbner vd., 1979: 177, 178; Gerbner vd., 1982: 102; Gerbner vd., 1986: 18, 19; Gerbner vd., 1994: 18; Morgan ve Shanahan, 1997: 5; Morgan ve Signorielli, 1990: 13; Signorielli ve Morgan, 1996: 112, 114). George Gerbner'a göre bizler anlattığımız hikâyeleriz (Gerbner, 1986: 254). Hikâyeler, tarihsel olarak gelişmeyi, orijinal olarak karşılıklı bağlanmayı, kültür olarak adlandırılan dikişsiz sembolik ağa eklerler. Bu anlamda türküler, şarkılar, imgeler vb. insan çevresinin tekdüze düzenlenişinde işlevseldirler. Gerbner, bu aşamada İskoç vatansever Andrew Fletcher'in, yasalardan çok türküler, şarkılar, masallar, jestler ve imgelerin insan çevresinin eşsiz tasarımında etkili olduğuna ilişkin düşüncesine yaslanır (Gerbner, 1988: 220).

Gerbner ve arkadaşlarına göre, günümüzde hikâye anlatma işlevini televizyon yerine getirmektedir. Eskiden bir kültürün hikâyeleri, öğretmenler, anne ve babalar, bir topluluğun üyeleri ya da din adamları tarafından yüz yüze anlatılırken, bu hikâyeleri şimdi televizyon anlatmaktadır. Televizyon öncesinde "eğilimler", ev ve okulda değerlerin öğrenilmesiyle belirlenmektedir. Ayrıca medyaya, seçici bir şekilde ulaşılabilir. Şimdi ise televizyonu erken çocukluktan başlayarak izlemenin rolü olmakta ve yetiştirmeyi sürekli kılmaktadır. Ek olarak, söz konusu önceliklerin oluşumunu sağlamaktadır (Gerbner, 1990: 254). Artık, televizyon en çok zamanda en çok insana en çok hikâyeyi anlatmaktadır. Böylece televizyon, pazar dinamiklerine uyumlu, reklamcı sponsorluğu altında standartlaşmış ve merkezleşmiş bir yapı içinde hikâye anlatmanın kültürel sürecini dönüştürmektedir (Gerbner, 1998c). Daha da önemlisi, hikâye anlatmanın kültürel süreci, satış çabasında olan global ticari çıkarlar tarafından denetlenmektedir (Gerbner, 1990).

Şiddet, Gerbner ve arkadaşlarının çalışmalarında her zaman önemli olmuştur. Onlar, yinelenen şiddet görüntülerini ayrı ayrı saymaya özen göstermişlerdir. Nitekim şiddetin yinelenmesinin anlamı, ticari olmasıdır ve izleyicinin reklamcılara satılmasıdır (Gerbner ve Gross, 1980: 153-154). İlk yetiştirme araştırmasının yayımlandığı çalışmada şiddet şu şekilde tanımlanmıştır: "*Fiziksel gücün silahlı ya da silah kullanmadan, kişinin kendisine ya da başkalarına karşı, kurbanın kendi rızası dışında, acı verecek şekilde incitilmesi, öldürülmesi ya da olayın bir parçası olarak kurban olacak derecede tehdit edilmesi unsurlarının açık bir ifadesidir*" (Gerbner ve Gross, 1976: 184). Bu tanım, Gerbner ve arkadaşlarının önceki (Gerbner, 1972: 456) ve sonraki (Gerbner, 1993: 3) tüm şiddet araştırmalarında geçerliliğini korumuştur. Boş tehditler, sözlü saldırılar, inandırıcı şiddet sonuçları doğurmayan jestler şiddet olarak kodlanmamaktadır (Gerbner vd., 1980a: 11).

Ancak kaza ve doğal şiddet, sürekli belli karakterleri kurban eden amaçlı dramatik eylemler olarak kabul edildiğinden şiddet kapsamına girmektedir (Gerber vd., 1980a: 12). Gerbner ve Gross'a göre sembolik şiddet, etkili bir şekilde yetiştirilmek için en ucuz yoldur. Buna karşılık ham şiddet, sembolik anlamlarından yararlanma başarısız olduğunda, şiddetin ritüelleştirilmiş olarak yayılması (kitlesele olarak üretilmiş dramalarda olduğu gibi, suçlarda ve doğal afet haberlerinde de), dünyadaki tehlike ve tehditlere yönelik abartılmış varsayımları yetiştirebilir ve koruma için talepleri beraberinde getirebilir (Gerbner ve Gross, 1976: 192).

Yetiştirme kuramı üç bileşenden oluşmaktadır. Bunlar kurumsal süreç çözümlemesi, mesaj sistem çözümlemesi ve yetiştirme çözümlemesidir. Gerbner ve arkadaşları, kurumsal süreç çözümlemesine yönelik bir araştırma yapmamışlardır. Onlar, başlangıçta yetiştirme deliline yönelik bir araştırma da yapmamışlardır. Önce, kitle iletişim süreci aracılığıyla kamuların yaratılması ve kamularca en çok paylaşılan yönelimleri ve önermeleri tanımlamışlardır (Morgan, 1995: 107). Bu işlem, mesaj sistem çözümlemesi olarak bilinen çözümlemelerle gerçekleştirilmiştir. Gerbner'a göre, kitlesele olarak üretilmiş mesaj sistemlerinin çözümlemesi, kurumsal süreç çözümlemesinden sonra gelmektedir. İkinci olarak yapılan bu çözümlemede insan potansiyeli, sosyal ilişkiler ve değerler açıklandığı için kaydedilen görüntüler incelenmelidir (Gerber, 1990: 251). Gerbner'a göre mesaj, somut fiziksel ve sosyal ilişkilerin, sosyal ve tarihsel olarak belirlenmiş bir ifadesidir.

Mesaj sistem çözümlemesi, yetiştirme çözümlemesine temel oluşturmaktadır ve kültürel göstergeler projesinin ikinci aşamasıdır. Bir başka deyişle mesaj sistem çözümlemesi, önemini yetiştirme çözümlemesine temel oluşturan sorulara kaynaklık etmesinden almaktadır. Yetiştirme çözümlemesinde kullanılan sorular, geniş izleyici gruplarına, bebellikten başlayarak uzun zaman boyunca sunulan televizyon mesaj sistemlerine yerleşmiş içerik görünümlelerinden yansımaktadır (Gerbner, 1990: 253). Televizyonu çok seyredenlerin, söz konusu görüntülerden kaçınması mümkün değildir. Bunlar özel program ve türden çok, bir sistem olarak televizyona yerleşmiş toplam mesajlardır (Gerbner vd., 1986: 25; Gerbner vd., 1994).

Gerçek dünyayla, televizyonda sunulan dünya arasında bazı eleştirel farklılıklar bulunmaktadır (Gerbner, 2000: 6). Bu farklılıklara, televizyon dünyasının sistematik bir çözümlemesi sonucunda ulaşılır (Gerbner vd., 1994: 25). Mesaj sistem çözümlemesi, televizyon içeriği hakkında sistematik, güvenilir ve toplam gözlemler için bir aygıttır. Onunla, bireysel ya da bir izleyici grubunun gördükleri tanımlanmaz. Aksine bunun yerine, en çok temsil edilen durağan ve yinelenen toplam mesaj örnekleri kaydedilir. Nitekim tüm topluluklar uzun zaman boyunca bu mesajları izlemektedirler. Televizyonun görece egemen ve ortak içerik örnekleri, çok az anlamsal belirsizliğe sahiptir. Bu örnekler, geniş ve heterojen kitle kamuları arasında varsayımlar, anlamlar ve tanımların paylaşımları ve etkileşimi için bir temel yaratmaktadır (Gerbner vd., 1986: 25).

Mesaj sistem çözümlemesi, kitle iletişim araçları söyleminde sunulan toplam ve bütünsel öncülleri incelemek için tasarımıdır. Onun amacı, sembolik dünyayı tanımlamaktır (Gerbner, 1985: 17). Mesajların sistemi, izleyicilerin televizyondan yaptıkları bireysel seçimi ifade etmemektedir. Yani bir bireyin televizyon içeriğinde yer alan bir programı tercihli ya da seçerek izlemesini kapsamamaktadır. Bunun aksine televizyonun geniş ve temsil edici toplam çıktısı, mesajların sistemidir. Yani mesaj sistemi, televizyonda yer alan bütün ve toplam içeriği kapsamaktadır. Mesaj sistem çözümlemesi; yalnız çalışmalar, öznel algılamalar ya da dramatik kurnazlıklarla ilgili değildir. Bunlar, geniş ve heterojen kitle kamuları arasındaki etkileşim, ortak varsayımlar ve tanımlar için temel sağlamak adına beklenen özelliklerdir (Gerbner vd., 1976: 13).

Mesaj sistem çözümlemesi, 1967'den beri ana yayın kuşağının ve hafta sonu Cumartesi gündüz dramatik programların yıllık bir hafta örnekleri üzerinde yapılır. Eğitimden geçirilmiş çözümlemeciler, televizyon içeriğinin farklı görünümünü kodlar ve ölçerler. Bu tür araştırmaların en güvenilir yöntemi böylece işletilmiş olur. Çözümlemenin amacı, televizyon drama dünyasının uygun görünümünün sistematik, birikimsel ve objektif ölçülebilir temsilini sağlamaktır (Gerbner vd., 1976: 13).

Yetiştirme kavramı, televizyon izlemenin izleyicinin sosyal gerçeklik kavramlaştırmasına katkısını tanımlamak için kullanılmaktadır (Gerbner vd., 1986: 23; Kang ve Morgan, 1988: 431; Morgan, 1984: 500; Morgan ve Shanahan, 1992: 174-175; Morgan ve Shanahan, 1997: 1; Shanahan vd., 1997: 308-309; Signorielli ve Morgan, 1996: 19). Yetiştirme çözümlemesi de izleyicinin sosyal gerçeklik kavramlaştırmasıyla televizyon içeriğindeki en çok yinelenen ve yayılcı imge ve ideolojiler (Morgan ve Shanahan, 1997: 1) arasındaki ilişkiyi incelemektedir (Gerbner vd., 1980a; 1986; Morgan ve Signorielli, 1990). Yetiştirme çözümlemesi, ilk kez 1970'lerin başlarında yani 1972'de yapılmıştır. Araştırma, yetişkinler üzerinde saha araştırmasıyla gerçekleştirilmiştir ve 1976'da yayımlanmıştır (Gerbner ve Gross, 1976; Morgan ve Signorielli, 1990: 15). Yetiştirme kuramı ve çözümlemesinin yöntemleri, ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin medya sistemi ve kültürel ve politik bağlamında geliştirilmiştir (Morgan, 1990: 225).

Yetiştirme anlamı şudur: Kültürel üretimin egemen tarzları, mesajları ve temsilleri oluşturmaya eğilimlidir. Bu mesaj ve temsiller, kültürel bağlamlar ve kurumların pratikleri ve yönelimlerini, dünya görüşleri ve ideolojilerini besler. Söz konusu mesaj ve temsiller de zaten bunlardan doğmaktadır (Gerbner vd., 1986; Morgan 1990: 225). Yetiştirme orijinal olarak, televizyon izleyicilerinin bilinçsizce, televizyon dramasının (dünyasının) demografik gerçeklerini edinmesi, rastlantısal ve kasıtlı olmaksızın öğrenmesi olarak tanımlanmaktadır (Gerbner ve Gross, 1976: 170).

Yetiştirme çözümlemesi için katılımcılara, doğrudan televizyon hakkında ne düşündükleri sorulmamaktadır; bunun yerine basitçe onların ne düşündükleri sorulmaktadır. Daha sonra televizyon izleme miktarına bağlı olarak kavramlaştırmalardaki farklılık ortaya konmaktadır (Morgan, 1995: 108). Burada en belirleyici unsur, izleyicilerin "az ve çok" izleyenler olarak ayrılmasıdır. Televizyonu düzenli olarak "çok seyredenler", az seyredenlerden ayrılmaktadır. Her ne kadar bütün sosyal gruplar, hem çok hem de az seyredenlere göre ayrılabilir cinsiyet, gelir, yaş, iş alanı, eğitim, ırk, zamanı kullanma, sosyal etkileşim ya da dışlanma gibi demografik ve sosyal değişkenlere göre çok ve az izleyenler arasında ortalama farklılıklar bulunmaktadır. Az ve çok izleyenler arasındaki en önemli fark, bir başka deyişle televizyonun, insanların sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları üzerindeki belirleyiciliği çok seyredenlerin bilinç kaynağı olarak televizyonu kullanmalarından kaynaklanmaktadır (Morgan ve Signorielli, 1990: 21; Signorielli ve Morgan, 1996: 117). Bundan dolayı yetiştirme çözümlemesi televizyonu az seyredenlerin farklılaştığını, medya dolayımı ve kişilerarası farklı kaynaklardan enformasyon sağladıklarını varsaymaktadır. Yani yetiştirme çözümlemesine göre, televizyonu çok seyredenler tanımlamalarında televizyona daha fazla bağlı kalmaktadırlar (Morgan ve Signorielli, 1990: 17, 21; Shanahan vd., 1997: 309; Signorielli ve Morgan, 1996: 119). Bu durum, mesaj sistem çözümlemesinden elde edilen sonuçlardan hareketle hazırlanan sorulara karşılık olarak, katılımcıların çok seyredenlerinden az seyredenlerine oranla daha çok televizyon yanıtı elde edilerek -ikisi arasındaki yüzde farkıyla- saptanmaktadır. Burada, az ve çok izlemenin nasıl belirlendiği önem taşımaktadır. Gerbner ve arkadaşları, katılımcılara günde ortalama ne kadar televizyon izlediklerini sormaktadırlar. Daha sonra bu veriler uygun olan ölçekte az, orta ve çok izleme şeklinde ayrılmaktadır. İzleme şekli, zaman zaman az ve çok izleme olarak da belirlenebilmektedir. Buradaki düşünsel kabul,

“önemli olanın izleme seviyelerindeki farklar olmasıdır; etkin ve özel izleme miktarı çok fazla önem taşımamaktadır; gerçek ya da özel izleme miktarı olup olmaması değildir” şeklindedir. Yani 1 altı, 1-4 arası ve 4 ve üzeri diyorsa 1, 3,5 ya da 9 saat izlemesi önemli değildir; önemlisi var olan kategoriler içinde yer almasıdır (Morgan ve Signorielli, 1990: 20; Signorielli ve Morgan, 1996: 121). Bir önemli nokta da, yöneltilen sorulara televizyonun kaynaklık ettiğini katılımcıların bilmemesi gerektiği ve onların, enformasyon kaynaklarından haberdar edilmesinin uygun olmayacağıdır. Nitekim katılımcılara, “ne düşündüklerinin” sorulmasının nedeni de burada yatmaktadır. Böylelikle katılımcıların televizyonu çok seyredenlerinin televizyon kaynaklı sorulara katılım oranlarının yüksek olması, diğer etkenlerin katkısı saklı tutularak söylendiğinde televizyonun, izleyicinin sosyal gerçeklik kavramlaştırmasına katkısını ortaya koyacaktır (Morgan ve Signorielli, 1990: 20). İlk yetiştirme çözümlemesi sonuçları belirtildiği gibi George Gerbner ve Lary Gross tarafından 1976’da yayımlanmıştır. Yapılan birçok araştırma sonucunda, yetiştirme sürecinin ne basit ne de yeterince açık olduğu anlaşılmıştır. Morgan’a (1995: 103) göre bu sonuçlar, yetiştirme kuramının hem geçerliliğini sağlama almıştır hem de sürmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Yetiştirme çözümlemesi, kültürel medyayı toplam izlemenin genel ve kapsayıcı sonuçlarıyla ilgilenmektedir. Bu yönüyle tipik deneysel paradigmadan ayrılmaktadır (Gerbner vd., 1986; 1994; Morgan ve Shanahan, 1997: 6, 7; Shanahan vd., 1997: 309; Signorielli ve Morgan, 1996: 119). Ayrıca özel televizyon programlarıyla, seçici izlemeyle ve kullanımlar ve doyumlar yaklaşımının televizyon izlemeyle ilgili kabulleriyle ilgilenmemektedir (Morgan ve Shanahan, 1992: 175; Morgan ve Shanahan, 1997: 6; Morgan ve Signorielli, 1990; Signorielli ve Morgan, 1996: 112).

Yetiştirme çalışmaları, Türkiye’de artmayı sürdürmektedir ve belli bir sayıya ulaşmıştır. Ancak “yeterlidir” demek doğru olmayacaktır. Nitekim bu araştırmaların sürekli yapılması gerekmektedir (Özer, 2004 ve 2020; Shanahan ve Morgan, 1999). Türkiye’de ilk yetiştirme araştırmasından (Batmaz, 1986) bu yana geçen 35 yıllık sürede; 2 adet kitap çalışması, 22 adet yetiştirme çözümlemesi, 12 adet tez çalışması, 2 adet kuramsal çalışma ve 5 adet de mesaj sistem çözümlemesi yapılmıştır (Özer, 2020). Bunlardan 15 adedini Ömer Özer gerçekleştirmiştir. Anılan çalışmalardan yalnızca ikisi (Özer, 2020; 2021) Twitter’ı da kapsamaktadır. Diğerleri televizyon özelinde tamamlanmıştır. Bu arada Türkiye’de İrfan Erdoğan (1998) tarafından yayımlanan bir makalede yetiştirme tezinin geçersizliği veya değersizliği belirtilmemiştir; makalenin ele aldığı belli konulardaki açıklamaların yetersizliğini ve/veya geçersizliğini belirten irdemeler yapılmıştır.

Yetiştirme kuramı, günümüzde televizyondan farklı iletişim araçları bakımından da çalışılmaktadır. Corfield (2017) çalışmasında ana yayın kuşağı televizyonu ve Netflix kaynaklı programların etnik yapıyı, yaşı, işi, suçu, toplumsal cinsiyeti ve cinselliği nasıl temsil ettiği ve sergilediğini ortaya çıkarmıştır. Hermann (2016) çalışmasında Facebook kullanımının marka isimleri ve markalara yönelik tutumlar üzerine olduğu kadar etnik farklılık algılamaları ve tutumları üzerine yetiştirme etkisini incelemektedir. Hey Yeung Lau(2015), çalışmasına Gerbner ve Gross’un (1976) ilk yetiştirme çalışması olan makalelerine atıfta bulunarak başlamakta ve yetiştirme kuramının kitle iletişimi içerisinde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmanın bulgusu, televizyon izlemeyle sosyal gerçeklik kavramlaştırmasının değişmesi arasında güçlü ilişki vermiştir. Hill’in (2015) çalışmasının amacı, kadın ebeveynlerin görsel medyanın kadın yetişkinlerin davranışlarını nasıl belirlediğine ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarmaktır. Nicholas M. Njegomir’in (2016) çalışmasının özel amacı, sosyal medya siteleri Facebook, Twitter ve YouTube’un insanların politik görüşü, ideolojisi ve katılımları anlamına gelen y kuşağının politik davranışı üzerindeki tesirlerine odaklanmaktır. Tsay-Vogel vd.’nin (2018) çalışması

yetiştirme bakış açısından, sosyal ağların mahremiyet tutumları ve kendini ifşa etme davranışları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bütün bu çalışmalarda yetiştirme delili bir şekilde ortaya çıkmıştır.

2. YÖNTEM

Mesaj Sistem Çözümlemesi², 16-20 Nisan 2018 tarihleri arasındaki dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu tarihler 6 ay önce belirlenmiştir. Çözümlemede TRT 1, Atv, Fox TV, Kanal D, Show TV ve TV8 olmak üzere toplam 6 televizyon kanalının programları kullanılmıştır. Bu kanallardan TRT 1, devlet kanalı olması nedeniyle seçilmiştir. Diğer kanallar ise çözümlemesi gerçekleştirilen tarihler arasında prime time reyting (ana yayın kuşağı en çok izlenme oranı) sıralamasında en üstte yer almıştır. Çözümleme, 18.30-23.00 saatleri arasındaki programlar üzerinde yapılmıştır. Prime time (ana yayın kuşağı) olarak belirtilen sürenin alınmasının nedeni, hem haber hem de diğer programların çözümlenmesidir. Çözümlemesi yapılan haber bültenlerinden en erkeni 18.30'da başlamaktadır. Ayrıca TV8'de haberler olmadığından çözümlemeye katılmamıştır. Bu nedenle çözümlenen programlar ana haber bültenleri, dizi, film, futbol karşılaşması, yarışma ve eğlence programları olmuştur. Program kayıtları, kanalların resmi internet sitelerinden ve Youtube video izleme kanalından sağlanmıştır. Çözümlemeye reklamlar katılmamıştır. Altı kanalda toplam 492 program içeriği yayınlanmıştır. Ana haber bültenlerinde yer alan haberlerin her biri bir program olarak kodlanmıştır. Mesaj sistem çözümlemesi için Gerbner ve arkadaşlarının oluşturduğu mesaj sistem çözümlemesi çizelgesi kullanılmıştır. Toplanan veriler, daha sonra SPSS ortamında çözümlenmiş ve elde edilen sonuçlar yetiştirme çözümlemesine kaynaklık eden anket sorularına dönüştürülmüştür.

Anket uygulaması, 26-27 Temmuz 2018 tarihlerinde Bingöl Devlet Hastanesinde gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasının yapıldığı dönemde Bingöl Devlet Hastanesinde toplam 726 personel çalışmaktadır. Araştırma için 221 kişilik gönüllü katılıma dayalı, olasılıklı örneklemeden basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle bir araştırma grubu oluşturulmuştur. Bu grubun, 112'si kadın, 109'u erkektir. Bingöl Devlet Hastanesinin seçilmesinin nedeni ise anket uygulaması için araştırma grubu oluşturulacak kadar personel sayısına sahip olması ve ulaşılabilirlik bakımından uygun olmasıdır.

Anketler, çalışma saatine denk gelen 09.00-16.00 saatleri arasında doldurtulmuştur. Uygulama sırasında 4 yardımcının desteği alınmıştır. Yardımcılar eğitimden geçirilmiştir. Örneğin, yetiştirme soruları birinci sayfaya yerleştirilmiş ve katılımcıların bunları doldurmadan 2. sayfadaki demografik soruları görmeleri engellenmiştir. Bunun nedeni, sorulara televizyonun kaynaklık ettiğinin bilinmesinin önlenmesidir.

Çözümlemede az izleyenlerle çok izleyenlerin katılıyorum seçeneklerine verdikleri yanıtların yüzdeleri arasındaki farka bakılmaktadır. Bu nedenle, 1 saate kadar az, 1-3 arası orta orta ve 3 saat üzeri de çok izleme olarak kabul edilmiştir. Çözümlemede ki-kare testi gerçekleştirilmiştir. Ki-kare, iki veya daha fazla grup arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını gösterir. İlişkinin anlamlılığını belirlemek için p değeri 0.05 olarak belirlenmiştir. Testlerin verdiği ilişkinin gücü konusunda bazı kategoriler geliştirilmiştir.

² Mesaj sistem çözümlemesine ilişkin açıklamalar yukarıda yapıldığından ve tekrara vuracağından burada ikinci kez açıklama yapılamamıştır. Bu, doğru bir yaklaşımdır; nitekim bu türden açıklamaların yöntemde yer alması uygun değildir. Yöntemde araştırmanın nasıl yapıldığı anlatılır.

Buna göre, r: 0.25 altı zayıf, r: 0.26-39 arası orta derecede güçlü, r: 0.40 ve üstü güçlü ilişki olarak tanımlanmıştır.

3. MESAJ SİSTEM ÇÖZÜMLEMESİ BULGULARI VE YETİŞTİRME ÇÖZÜMLEMESİ İÇİN HİPOTEZLER

Yukarıdaki bilgilerden sonra çalışma için yapılan mesaj sistem çözümlemesinin elde edilen sonuçlardan söz etmek yararlı olacaktır. Nitekim yetiştirme çözümlemesi bakımından hipotezlerin açıklanması için bu sonuçlara burada yer vermek zorunludur. Çözümleme sonucunda televizyonlarda yer verilen şiddet sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ciddi şiddet sayısı, kazara olandan çoktur. Şiddet görüntülerine ayrılan süre de uzun ve yoğundur. Yine şiddetin tonunda ciddi oranı diğerlerine göre fazla çıkmıştır. Şiddet devam etmektedir. Son olarak şiddete karışanlardan birbirlerini tanımayanların sayısı tanıyanlara göre daha fazla belirmiştir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Şiddete İlişkin Bulgular

Kategoriler				Yorum
Şiddet	2952 adet			Çok sayıda
Önemi	30 kazara	27 belirgin	79 ciddi	Ciddi
Süre	4063 saniye			Uzun
Tonu	122 ciddi	10 ciddi komik	5 komik	Ciddi
Devamlılık	64 devamlı değil	72 devamlı		Devam
Tanıma	30 tek kişi	46 tanımaz	26 tanır	Tanımaz

Buna bağlı olarak aşağıdaki yetiştirme önermeleri hazırlanmıştır: İlk iki önerme Gerbner ve arkadaşları tarafından kullanılmaktadır.

1. Genel olarak söylersek, günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız.
2. Genel olarak söylersek, günümüzde çoğu insan kendini güvende hissetmiyordur.
3. Genel olarak söylersek, günümüzde insanlar tanımadıkları insanların saldırılarına uğramaktadırlar.

Ana olayın geçtiği yerler arasında Ankara ve İstanbul öne çıkmaktadır. Tek tek alındığında bile bu şehirler diğer yerlerden fazla çıkmaktadır. Dolayısıyla yetiştirme sorusu hazırlanması uygundur (Bkz. Tablo 2).

Tablo: 2 Ana Olayın Geçtiği Yer

Yerler	Frekans	Yüzde
Kodlanamaz	12	2,4
İstanbul	147	29,9
Ankara	188	38,2
İzmir	10	2,0
Adana	6	1,2
Güney Doğu Anadolu	5	1,0
Türkiye Diğer	93	18,9
ABD	10	2,0
Avrupa	5	1,0
Dünya Diğer	16	3,3
Toplam	492	100,0

Buna bağlı olarak aşağıdaki soru hazırlanmıştır:

4. Genel olarak söylersek, Türkiye'nin kalbi Ankara ve İstanbul'da atmaktadır.³

Televizyon dünyasında erkekler kadınlardan çok daha fazla görünmektedirler (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3: Ana Karakterin Cinsiyeti

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kodlanamaz	14	2,8
Kadın	73	14,8
Erkek	405	82,3
Toplam	492	100,0

Tek başına yetiştirme soru hazırlanmamıştır ama diğer bulgularla birlikte örneğin siyaset mesleğiyle bir araya getirilerek sorulmuştur. Nitekim ana karakterlerin mesleğine bakıldığında en fazla yüzdeyi siyasetçinin aldığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4: Ana Karakterlerin Mesleği

Meslek	Frekans	Yüzde
Belirsiz	75	15,2
Eğlence vb.	25	5,1
Tarım	6	1,2
İş İnsanı	11	2,2
Siyasetçi	211	42,9
Diğer	164	33,3
Toplam	492	100,0

Bu bulgu, cinsiyet bulgusuyla bir araya getirildiğinde erkeklerin siyasetle uğraştıkları anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak da aşağıdaki sorular hazırlanmıştır:

5. Genel olarak söylersek, günümüzde siyaset alanında erkekler başarılıdır.

6. Genel olarak söylersek, günümüzde siyaset erkek işidir.

Tablo 5: Ana Karakterlerin Sosyal Yaşı

Ana Karakter Sosyal Yaşı	Adet	Yüzde
Kodlanamaz	20	4.06
Ergenlik dönemi	18	3.66
Genç yetişkin	25	5.08
Yetişkin	407	82.72
Yaşlı	22	4.48
Toplam	492	100

Ana karakterlerin sosyal yaşlarına⁴ bakıldığında yetişkinlerin açık ara önde oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 5). Buna bağlı olarak aşağıdaki soru hazırlanmıştır:

³ Bu ifadeye akademik bir ifade olmadığı yönünde itiraz gelebilir. Ancak önemli olan mesaj sistemi çözümlemesini temsil etmesi ve saha araştırmasına katılanların anlamasıdır.

⁴ Sosyal yaş kavramı Gerbner ve arkadaşları tarafından kullanılmaktadır ve mesaj sistem çözümlemesinde yer almaktadır. Buna göre, çocuk, genç, yetişkin, erişkin, yaşlı gibi kategoriler oluşturulmaktadır.

7. Genel olarak söylersek, günümüzde Türkiye’de yetişkin nüfusu artmaktadır.

Gelinen aşamada hipotezleri açıklamak doğru olacaktır. Bu inceleme için geliştirilen varsayımın göre, günlük yaşamın önemli bir bölümünde değer yargıları hakkında belirgin mesajlar sunan televizyonun, şiddet ve genel içerikli mesaj sisteminin izlenme süresi arttıkça, izleyenlerin değer yargıları, televizyonun bütünsel bir ideolojik kültürel içeriği yönünde olacaktır. Bu varsayımdan hareket edilerek, şu temel hipotez test edilmiştir: Bingöl Devlet Hastanesinde çalışan bazı insanlardan oluşturulan araştırma grubunun, televizyonun şiddet ve genel içerikli mesaj sistemini izleme süreleri arttıkça, değer yargıları televizyonun sunduğu içerikle biçimlenen “televizyon dünyası” yönünde olacaktır. Testler için geliştirilen hipotezler de şu şekildedir:

1.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde çoğu insan kendini güvende hissetmiyordur* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde çoğu insan kendini güvende hissetmiyordur* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde insanlar tanımadıkları insanların saldırılarına uğramaktadırlar* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde insanlar tanımadıkları insanların saldırılarına uğramaktadırlar* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *Türkiye’nin kalbi Ankara ve İstanbul’da atmaktadır* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *Türkiye’nin kalbi Ankara ve İstanbul’da atmaktadır* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde siyaset alanında erkekler başarılıdır* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde siyaset alanında erkekler başarılıdır* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki vardır.

6.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde siyaset erkek işidir* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *günümüzde siyaset erkek işidir* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki vardır.

7.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *Türkiye’de yetişkin nüfusu artmaktadır* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarıyla *Türkiye’de yetişkin nüfusu artmaktadır* ifadesine katılıp katılmama arasında anlamlı bir ilişki vardır.

YETİŞTİRME ÇÖZÜMLEMESİ BULGULARI

Bulgular, tablolar eşliğinde sunulmuştur.

Tablo 6. Birinci Yetiştirme Testi Sonucu

			Tehlikeli			Toplam
			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
İzleme	Az	Adet	5	3	79	87
		%	5,7%	3,4%	90,8%	100,0%
	Orta	Adet	10	3	63	76
		%	13,2%	3,9%	82,9%	100,0%
	Çok	Adet	5	7	46	58
		%	8,6%	12,1%	79,3%	100,0%
Toplam	Adet	20	13	188	221	
	%	9,0%	5,9%	85,1%	100,0%	

$\chi^2: 8.216$ sd: 4 p: 0.08 r: -0.27

1. “Genel olarak söylersek *günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusuyla tehlikeli dünya sendromu test edilmiştir (Bkz. Tablo 6). Elde edilen sonuca göre, izleme yoğunluğu ile dünyayı tehlikeli görme arasında bir ilişki bulunmamaktadır (p: 0.08). Bunda dağılımın önemli bir payı vardır. Katılıyorum diyenlerin oranı, katılmıyorum ve kararsızım diyenlerin toplamının 5 katından çoktur. Elbette az izleyenlerin oranının çok izleyenlerden fazla çıkması da dikkat çekicidir ama bu durum, Gerbner’ın az televizyon izleyenlerin gündeme ilişkin çok televizyon izleyenlerden enformasyon alabileceğine ilişkin öngörüsünü doğrulamış olabilir. Ancak çok televizyon izleyenlerin katılıyorum seçeneği içindeki payının yüzde 24.4 olduğunu unutmamak gerekir. Aynı oran az izleyenler bakımından 42’dir. Bütün bunlar testin anlamsız çıkmasına neden olmuştur.

Tablo 7. İkinci Yetiştirme Testi Sonucu

			Güvensiz			Toplam
			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
İzleme	Az	Adet	8	8	71	87
		%	9,2%	9,2%	81,6%	100,0%
	Orta	Adet	8	3	65	76
		%	10,5%	3,9%	85,5%	100,0%
	Çok	Adet	5	8	45	58
		%	8,6%	13,8%	77,6%	100,0%
Toplam	Adet	21	19	181	221	
	%	9,5%	8,6%	81,9%	100,0%	

$\chi^2: 4.163$ sd: 4 p: 0.4 r: -0.05

2. “Genel olarak söylersek, *günümüzde çoğu insan kendini güvende hissetmiyor*dur ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusuyla ilgili test de önceki test gibi anlamlı çıkmamıştır (p: 0.4). İzleme gruplarının üçü için de katılıyorum seçeneği fazla çıkmaktadır. Bu, her üçü arasında etkileşim olduğunu işaret edebilir. Bir başka deyişle, az ve orta derecede izleyenler çok izleyenlerden enformasyon alıyor olabilirler. Ancak, çok izleyenlerin katılıyorum seçeneği içindeki payı (24.9) en düşüktür (Bkz. Tablo 7).

Tablo 8. Üçüncü Yetiştirme Testi Sonucu

			Tanımama			Toplam
			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
İzleme	Az	Adet	45	11	31	87
		%	51,7%	12,6%	35,6%	100,0%
	Orta	Adet	24	14	37	75
		%	32,0%	18,7%	49,3%	100,0%
	Çok	Adet	15	14	29	58
		%	25,9%	24,1%	50,0%	100,0%
Toplam		Adet	84	39	97	220
		%	38,2%	17,7%	44,1%	100,0%

χ^2 : 12.224 sd: 4 p: 0.02 r: 0.26

3. “Genel olarak söylersek, *günümüzde insanlar tanımadıkları insanların saldırılarına uğramaktadırlar* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusunun testi p: 0.02 seviyesinde anlamlı çıkmıştır. Televizyonu çok izleyenlerin katılıyorum diyenlerinin oranı yüzde 50’dir. Az izleyenlerin katılıyorum diyenlerinin ise 35.6. Aralarında çok izleyenler lehine 14.4’lük fark, yetiştirme delili olarak kabul edilebilir (Bkz. Tablo 8).

Tablo 9. Dördüncü Yetiştirme Testi Sonucu

			Ankara İstanbul			Toplam
			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
İzleme	Az	Adet	33	4	50	87
		%	37,9%	4,6%	57,5%	100,0%
	Orta	Adet	17	13	46	76
		%	22,4%	17,1%	60,5%	100,0%
	Çok	Adet	13	11	34	58
		%	22,4%	19,0%	58,6%	100,0%
Toplam		Adet	63	28	130	221
		%	28,5%	12,7%	58,8%	100,0%

χ^2 : 12.004 sd: 4 p: 0.02 r: 0.10

4. “Genel olarak söylersek, *günümüzde Türkiye'nin kalbi Ankara ve İstanbul'da atmaktadır* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusunun testi de $p: 0.02$ seviyesinde anlamlı çıkmıştır. Çok televizyon izleyenlerin katılıyorum diyenlerinin oranı yüzde 58.6'dır. Az izleyenlerinki ise 57.5'tir. Aralarında çok izleyenler lehine 1.1'lik fark, yetiştirme delilidir. Ancak testin verdiği ilişkinin gücü zayıf çıkmıştır. Orta ve çok katılmıyorum diyenlerin sayısı, az katılmıyorum diyenlerden 3 adet daha az çıkmıştır. Çok katılıyorum kategorisinin katılıyorum diyenler içindeki payı ise 26.2'dir (Bkz. Tablo 9).

Tablo 10. Beşinci Yetiştirme Testi Sonucu

			Erkek Siyaset Başarı			Toplam
			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
İzleme	Az	Adet	41	16	30	87
		%	47,1%	18,4%	34,5%	100,0%
	Orta	Adet	25	24	27	76
		%	32,9%	31,6%	35,5%	100,0%
	Çok	Adet	14	14	30	58
		%	24,1%	24,1%	51,7%	100,0%
Toplam		Adet	80	54	87	221
		%	36,2%	24,4%	39,4%	100,0%

$\chi^2: 11.382$ sd: 4 p: 0.02 r: 0.24

5. “Genel olarak söylersek, *günümüzde siyaset alanında erkekler başarılıdır* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusunun testi de anlamlıdır ($p: 0.02$). Katılıyorum diyen çok televizyon izleyenlerin yüzdesi, 51.7'dir. Az televizyon izleyip de katılıyorum diyenlerin yüzdesi ise 34.5'tir. Dolayısıyla testte yetiştirme delili, 17.2 olarak belirlemiştir. Bu testte de ilişkinin gücü zayıftır. Az ve çok izleyici grubunun katılıyorum diyenlerinin katılıyorum içindeki payı ise eşittir (34.5) (Bkz. Tablo 10).

Tablo 11. Altıncı Yetiştirme Testi Sonucu

			Siyaset Erkek İşidir			Toplam
			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
İzleme	Az	Adet	64	10	13	87
		%	73,6%	11,5%	14,9%	100,0%
	Orta	Adet	45	10	21	76
		%	59,2%	13,2%	27,6%	100,0%
	Çok	Adet	26	5	27	58
		%	44,8%	8,6%	46,6%	100,0%
Toplam		Adet	135	25	61	221
		%	61,1%	11,3%	27,6%	100,0%

$\chi^2: 17.971$ sd: 4 p: 0.001 r: 0.39

6. “Genel olarak söylersek, *günümüzde siyaset erkek işidir* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusunun testi anlamlı çıkmıştır (p: 0.001). Çok televizyon izleyerek katılıyorum diyenlerin yüzdesi ile az televizyon izleyip de katılıyorum diyenlerin yüzdesi arasında 31.7’lik bir yetiştirme delili farkı vardır. Bu testte ilişki de güçlü çıkmıştır r: 0.39. Çok televizyon isleyenlerin katılıyorum seçeneği içindeki payı da, 44.3’tür (Bkz. Tablo 11).

Tablo 12. Yedinci Yetiştirme Testi Sonucu

			Yetişkin Nüfus			Toplam
			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
İzleme	Az	Adet	13	10	64	87
		%	14,9%	11,5%	73,6%	100,0%
Orta	Adet	Adet	13	11	52	76
		%	17,1%	14,5%	68,4%	100,0%
Çok	Adet	Adet	17	14	27	58
		%	29,3%	24,1%	46,6%	100,0%
Toplam	Adet	Adet	43	35	143	221
		%	19,5%	15,8%	64,7%	100,0%

$\chi^2: 11.841$ sd: 4 p: 0.02 r: -0.31

7. “Genel olarak söylersek, *günümüzde Türkiye’de yetişkin nüfusu artmaktadır* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusunun testi anlamlı çıkmıştır (p: 0.02). Çok televizyon izleyerek katılıyorum diyenlerle az televizyon izleyerek katılıyorum diyenler arasında az televizyon izleyenler lehine fark olsa da test anlamlı çıkmıştır. Buna da bağlı olarak testin verdiği ilişkinin gücü ters yönlü görülmektedir (r: -0.31) (Bkz. Tablo 12).

SONUÇ

Çalışmada, televizyonun birikimsel ve bütünsel rolünü ortaya koymak için yetiştirme kuramına başvurulmuştur. Bu kuram üç bileşenden oluşmaktadır. Kurumsal süreç çözümlenmesi kuramı geliştiren George Gerbner ve arkadaşları tarafından yapılmamıştır. Türkiye’de ilk olarak Ömer Özer tarafından gerçekleştirilmiştir (Özer, 2004). Mesaj sistem ve yetiştirme çözümlenmeleri ise tamamlanmıştır.

Yetiştirme testleri mesaj sistem çözümlenmesinden elde edilen bulgulardan sonra hazırlanan soruların testleridir. Ki kare dağılımına bakılmış ve yedi testten beşi anlamlı çıkmıştır. Buna göre televizyon izleme süresi arttıkça insanların sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları ve dünya algılamaları televizyon dünyasına bağlı olmaktadır. Anlamsız çıkan testler şiddet sorularıyla ilgili ilk iki testtir. Buna göre, “genel olarak söylersek *günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz ve genel olarak söylersek, *günümüzde çoğu insan kendini güvende hissetmiyordur* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorularının testleri anlamsız çıkmıştır. Yani bu iki teste göre, şiddet örneğinde insanların sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları ve dünya algılamaları televizyona bağlı olmamıştır. Elbette yetiştirme testlerinin gerçekliği, soru ve test bazında kabul edilmektedir. Bir başka deyişle anılan iki test araştırmada yetiştirme rolünün saptanmasına engel değildir. Buna göre birinci ve ikinci hipotezler dışında kalanlar kabul edilmiştir.

Elde edilen sonuçlar başka bir şekilde de ifade edilebilir. Saha araştırması Bingöl'de yapılmıştır. Bingöl, Türkiye'nin doğusunda yer alan bir şehirdir. Orada terör olayları uzun süredir yaşanmaktadır. Bu nedenle, katılımcıların şiddeti kanıksadığı ve buna bağlı olarak da iki testin sonucunun anlamsız çıktığı düşünülebilir. Öte yandan orada yaşayan insanlar cemaat ilişkilerinden dolayı güvende duyumsayabilirler. Genel yetiştirme testlerinin anlamlı çıkması ise bu çalışma itibarıyla televizyonun insanların dünya algılaması ve sosyal gerçeklik kavramlaştırması üzerinde rolü olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma yalnızca araştırma grubuyla sınırlandırılmıştır. Genelleme özelliği bulunmamaktadır. Bu araştırma dolayısıyla Türkiye'de bundan sonra yapılacak çalışmaların yeni medya ya da en azından yeni medyayı da kapsayacak biçimde yapılmasının yararlı olacağına vurgu yapılabilir.

KAYNAKÇA

- BATMAZ, V. (1986). *Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Siyasal ve Toplumsal Etkileri: Ampirik Bir Model Denemesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CORFIELD, J. (2017). *Network vs. Netflix: A Comparative Content Analysis of Demographics Across Prime-Time Television and Netflix Original Programming*. (Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements For the Degree of Master of Arts in Journalism College of Information and Communications). South Carolina: University of South Carolina.
- GERBNER, G. (1972). "The Violence Profile: Some Indicators of Trends in and the Symbolic Structure of Network Television Drama 1967-1971", *Surgeon General's Report by the Scientific Advisory Committee on Television and Social Behavior, Appendix A.*, U.S. Government Printing Office. 453-526.
- GERBNER, G. (1985). "Mass Media Discourse: Message System Analysis as a Component of Cultural Indicators", *Discourse and Communication*, Ed. Teun A. van Dijk, Walter de Gruyter Berlin New York. 13-25.
- GERBNER, G. (1986). "The Symbolic Context of Action and Communication", içinde *Contextualism and Understanding in Behavioral Science*, Ed. Ralph L. Rosnow and Marianthi Georgoudi, New York: Praeger Publisher. 251-268.
- GERBNER, G. (1988). "Continuity and Change: Cross Cultural Communications Research in the Age of Telecommunications", içinde *The World Community in Post-Industrial Society*, Ed. Christian Academy, Woosick Publishing Co. 220-231.
- GERBNER, G. (1990). "Stories That Hurt: Tobacco, Alcohol, and Other Drugs in the Mass Media", içinde *Youth and Drugs: Society's Mixed Messages*, Ed. Hank Resnik, Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services. 53-127.
- GERBNER, G. (1996a). "Foreword: Invasion of the Story Sellers", içinde *Harvesting Minds: How TV Commercials Control Kids*, Ed. Roy F. Fox, Westport, CT: Praeger. ix-xiii.
- GERBNER, G. (1998a). "Stories of Violence and the Public Interest", içinde *The Media in Question*, Ed. Kees Brants vd., Sage Publication. 135-146.

- GERBNER, G. (1998b). "Introduction: Why the Cultural Environment Movement?", *Gazette: The International Journal For Communication Studies*, 60, 133-138.
- GERBNER, G. (1998c). "The Stories We Tell", *Kültür ve İletişim*, 1 (1), 17-30.
- GERBNER, G. (1993). "Miracles' of Communication Technology: Powerful Audiences, Diverce Choices, and Other Fairy Tales", içinde *Illuminating the Blind Spots*, Ed. Janet Wasko, Ablex.
- GERBNER, G. (2000). "Cultivation Analysis: an Overview", *Communication*, October-December, 3-12.
- GERBNER, G. ve GROSS, L. (1976). "Living With Television: The Violence Profile", *Journal of Communication*, 26, 172-194.
- GERBNER, G. ve GROSS, L. (1980). "The Violent Face of Television and Its Lessons" içinde *Children and the Faces of Television: Teaching, Violence, Selling*, Ed. Edward L. Palmer and Aimee Dorr, Academic Press, A Subsidiary of Harcourt Brace Jovanovich, Publishers. 149-162.
- GERBNER, G. vd. (1976). "Violence Profile No. 7: Trends in Network Television Drama and Viewer Conceptions of Social Reality 1967-1975", *Journal of Communication*, April 1976, 1-102.
- GERBNER, G. vd. (1979). "The Demonstration of Power: Violence Profile No: 10", *Journal of Communication*, 29 (3), 177-196.
- GERBNER, G. vd. (1980a). "The "Mainstreaming" of America: Violence Profile No.11", *Journal of Communication*, Summer, 10-29.
- GERBNER, G. vd. (1982). "What Television Teaches About Physicians and Health", *Mobius: A Journal for Continuing Education Professionals in Health Science*, April, 44-49.
- GERBNER, G. vd. (1986). "Living with Television: The Dynamics of the Cultivation Process", içinde *Perspectives on Media Effects*, Ed. Jennings Bryant ve Dolf Zillmann, Lawrence Erlbaum, 17-40.
- GERBNER, G. vd. (1994). "Growing up with Television: The Cultivation Perspective", içinde *Media Effects: Advances in Theory and Research*, Ed. Jennings Bryant ve Dolf Zillmann, Lawrence Erlbaum, 17-41.
- HERMANN, E. (2016). *The Cultivation Effect of Social Network Site Use on Consumers' Brand Attitudes, Ethnic Diversity Perceptions and Attitudes*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät der Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder) am 06.06.2016.
- HILL, L. J. (2015). *Female-Parent Perspectives on the Influence of Sexually Focused Television or Internet Tv Programs and Film on the Attitudes and Behaviors of Adolescent Females:a Qualitative Inquiry*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Capella University.
- KANG, J. G. ve MORGAN, M. (1988). "Culture Clash: Impact of U.S. Television in Korea", *Journalism Quarterly*, 65, 431-438.

- LAU, H. Y. (2015). "Cultivation Effects of Television Broadcasting and Online Media", içinde *New Media, Knowledge Practices and Multiliteracies*, Ed. Ma W.K. Will vd., Springer, 13-21.
- MORGAN, M. (1984). "Heavy Television Viewing and Perceived Quality of Life", *Journalism Quarterly*, 61, 499-504.
- MORGAN, M. (1990). "International Cultivation Analysis", içinde *Cultivation Analysis: New Directions in Media Effects Research*, Ed. Nancy Signorielli ve Michael Morgan, Sage Publication. 225-247.
- MORGAN, M. (1995). "The Critical Contribution of George Gerbner", içinde *A Different Road of Taken*, Ed. John A. Lent, WestviewPress. 99-117.
- MORGAN, M. ve SHANAHAN, J. (1991). "Television and the Cultivation of Political Attitudes in Argentina", *Journal of Communication* 41 (1), 88-103.
- MORGAN, M. ve SHANAHAN, J. (1992). "Comparative Cultivation Analysis Television and Adolescents in Argentina and Taiwan", içinde *Mass Media Effects Across Cultures*, Ed. Felipe Korzenny vd., Sage Publication. 173-197.
- MORGAN, M. ve SHANAHAN, J. (1997). "Two Decades of Cultivation Research: An Appraisal and Meta-Analysis", *Communication Yearbook*, 20, 1-45.
- MORGAN, M. ve SİGNORİELLİ, N. (1990). "Cultivation Analysis: Conceptualization and Methodology", içinde *Cultivation Analysis: New Directions in Media Effects Research*, Ed. Nancy Signorielli ve Michael Morgan, Sage Publication. 13-34.
- NJEGOMIR, M. N. (2016). *The Impact of Facebook, Twitter, and Youtube on Millennials' Political Behavior*". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). A Thesis Presented to the Faculty in Communication and Leadership Studies School of Professional Studies Gonzaga University.
- ÖZER, Ö. (2004). *Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ÖZER, Ö. (2020). *Kamular Türkü Söyleyin George Gerbner'in Yetiştirme Kuramı Bakımından Özgün Araştırmalar*. Konya: Literatürk Academia Yayınları.
- ÖZER, Ö. (2021). "Yetiştirme Kuramı: Televizyon ve Twitter'ın Yetiştirme Rolüne Yönelik Türkiye'de Yapılan Bir Araştırma", *Global Media Journal TR Edition*, 11 (22), 36-63.
- SHANAHAN, J. ve MORGAN, M. (1999). *Television and its Viewers Cultivation Theory and Research*, Cambridge University Press.
- SHANAHAN, J. vd. (1997). "Green or Brown? Television and the Cultivation of Environmental Concern", *Journal of Broadcasting and Eletronic Media*, 41, 305-323.
- SİGNORİELLİ, N. (1991). "Adolescents and Ambivalence Toward Marriage A Cultivation Analysis", *Youth and Society*, 23 (1), 121-49.
- SİGNORİELLI, N. ve MORGAN, M. (1996). "Cultivation Analysis: Research and Practice", içinde *An Integrated Approach to Communication Theory and*

Research, Ed. Michael B. Salven ve D.W. Staks, Lawrance Earlbaum Associates Publishers. 111-26.

TSAY-VOGEL, M. vd. (2018). “Social Media Cultivating Perceptions Of Privacy: A 5-Year Analysis Of Privacy Attitudes And Self-Disclosure Behaviors Among Facebook Users”, *NewMedia and Society*, 20 (1), 141-161.